

У Національній академії наук України відбуваються вибори президента, які наукова спільнота оцінює як важливу, доленосну подію.

За найвищого розвитку демократизму й колегіальності управління великим науковим об'єднанням-корпорацією, чим є наша академія сьогодні, за виразного прагнення подолати патерналізм і залишки «совковості» (не плутати з науковими школами, традиціями творчої відданості справі) у керівництві наукою роль особи президента як очільника НАН України не тільки не зменшується, а в сучасних реаліях відчутно зростає. Водночас зростають і сподівання наукової спільноти, особливо молоді, що обраний президент зможе реально вплинути на зміну оцінки науки в державі, підвищення її суспільного статусу, буде активно захищати значущість праці науковців, підтримуватиме творчу ініціативу наукових колективів, чутиме голос, думку науковців.

Усталене з роками у керівних колах держави нерозуміння ролі науки як визначального чинника розвитку суспільства, економічного розквіту країни та розбудови демократичного громадянського суспільства, неадекватні (нерідко – нігілістичні) оцінки й управлінські кроки урядовців, насамперед заходи щодо економічного обниження й нищення української науки і НАН України, цілеспрямовано маргіналізують інтелект як вищу цінність людини, зводять нанівець добування й поширення знань у суспільстві. Такі дії влади повертають Україну в лоно середньовічного мороку, нав'язують модель zdeінтелектуалізованого буття українського суспільства. Активно протистояти цьому зобов'язана наукова спільнота; і в недопущенні наукової й освітньої деградації України роль президента НАН України й очолюваного ним штабу – президії академії, особлива: саме вони мають інтегрувати й ефективно залучити до цього процесу науковий потенціал академічних інститутів, провідних учених, їхній організаційний досвід і суспільний авторитет.

Є самоочевидним, що нерідко доносити нову науково обґрунтовану й суспільно особливо значущу інформацію до тих, хто засадничо не готовий її сприймати й розуміти, не здатен збагнути її переваги й державотворчу сутність. Проте для президента академії така Сізіфова праця – неунікнєнна (хоча в таких випадках завжди шкода зусиль людини-президента!). А для цього потрібні глибоке переконання президента в необхідності такого чину, сила волі й особлива витримка, висока працездатність, хист і досвід комунікування з владою. Та понад усім цим має домінувати переконання у високій суспільній місії науки, у необхідності розвитку й досягнення академічних за сутністю й глибиною нових знань в усіх галузях науки, які здатні змінити на краще життя суспільства.

Усвідомлення української науки як складника світового дослідницького процесу, окреслення амбітних цілей відповідності високим вимогам світових наукових лідерів залишається потужним стимулом розвитку НАН України, її окремих інститутів, напрямків, творчих спільнот. Важливо лише, щоб на тлі високих світових орієнтирів не були зігноровані ті наукові завдання, призначення яких полягає насамперед у розв'язанні нагальних національних проблем, державобудівних запитів України, не був обнижений статус таких наукових завдань, не було їх кваліфіковано як другорядні. Наші внутрішньоукраїнські проблеми мають зберігати незаперечний пріоритет: адже їх не розв'яже ніхто, окрім нас самих! Досягти балансу між прагненням до світових стандартів і запитами інтелектуального розвитку нації, непротивності, а взаємодоповнюваності цих стимулів розвитку академічної науки вкрай необхідно, хоча і непросто. І це одне з важливих питань організації науки, яке має бути предметом особливої опіки президента.

Наука завжди була й залишається *людиноцентричною*: науку творять люди і ця діяльність спрямована на людей. Тому так важливо для розвитку академії й усієї наукової спільноти держави бачити не лише зовнішні оприявлення науки, її показники-параметри (типи проєктів, факти міжнародного визнання, статистичні показники опублікованих праць), а й усвідомлювати роль творця – науковця, його світоглядні доміанти, внутрішні спонуки до творчої наукової праці, сприяти його виростанню в науці, усвідомлювати роль моральної й етичної атмосфери в науковому середовищі.

Зміна поколінь у науці – процес закономірний, передбачуваний, проте не завжди сповна використовуваний для розвитку науки. Відсутність сьогодні реального ресурсу академії бодай мінімально забезпечити матеріальне існування молодих (і не тільки!) дослідників, особливо за умови сучасних матеріальних запитів, є загрозою ефективного розвитку української науки, існування академії, як і дослідницьких університетських центрів. Приховане безробіття науковців (чи *недоробіття* у форматі «скорочених тижнів»), відсутність перспективи отримати житло, бодай мінімально забезпечити родину матеріально підважують престижність праці науковця, перспективу зберегти наступність у розвитку академії.

Розуміння актуальності зазначених (і багатьох тут не названих) проблем, чіткість формулювання методології й бачення шляхів їх розв'язання засвідчує програма кандидата в президенти академіка *Анатолія Глібовича Загороднього*, зустрічі й спілкування з ним.

Переконаності в реальності очікувань дальшого розвитку НАН України під керівництвом президента А. Г. Загороднього надають багатолітні спостереження за його непіарною і негласливою діяльністю як віцепрезидента НАН України, висока оцінка його позиції (обґрунтованої й непоступливої) у відстоюванні інтересів академії, науки в цілому на різних

зустрічах з очільниками держави, у медійному просторі. Це багатолітній виснажливий марафон, який дозволив крок за кроком виборювати право академії бути захищеною в різноманітних випробуваннях – і від тиску політиканів, і від неприхованого рейдерства, – академік А. Г. Загородній витримав достойно. І за умови такої різноспрямованої організаційної щоденності А. Г. Загородній залишається знаним у своїй галузі вченим, який гідно представляє Україну в науковому світі.

Великі справи до снаги потужним особистостям, здатним витримувати наднавантаження й отримувати задоволення від добре зробленої справи, від результату, значущого для людей, науки, держави. Таким я бачу президента Національної академії наук України академіка *Анатолія Глібовича Загороднього* – відповідального, державоцентричного, із масштабними поглядами на проблеми організації науки й на шляхи їх розв'язання, енергійнодієвого, відданого науці й людям.

Директор
Інституту української мови НАН України
доктор філологічних наук, професор

Павло Грищенко

01.10. 2020 р.